

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ НА ЗАСАДАХ ТРАНСВЕРСАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Матковський Андрій

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету*

Олевський Тарас

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м Рівне, Україна*

Умови постійного оновлення інформації в сучасному мінливому світі, що стало розвивається, обумовлюють специфіку індивідуального процесу пізнання і накопичення особою власного досвіду, потребують засвоєння нових знань, які стають інструментами для ефективного самовдосконалення та саморозвитку дорослих людей і ефективного їх включення у професійну діяльність. Для модернізації системи професійної освіти особливого значення набуває неформальна освіта, яка сприяє оновленню трансверсальних компетентностей, базових знань і вмінь з комп'ютерної грамотності, формуванню технологічної культури, гарантуванню загального доступу до освіти впродовж життя. підходи до осмислення освітньої діяльності та її прогнозованих результатів. Трансверсальні компетентності розглядаються вченими як навички ХХІ століття і співвідносяться зі здатністю людини, спрямованою на розв'язання проблем, пов'язаних з технологічними досягненнями та міжкультурною комунікацією. Оскільки межі запиту на новий термін розширюються, це дослідження сприятиме формуванню єдиного розуміння терміну «трансверсальні компетентності» серед зацікавлених користувачів у сфері неформальної освіти, освітньої політики та ринку праці.

У доповіді ЮНЕСКО трансверсальні компетентності класифіковано за п'ятьма сферами: критичне й інноваційне мислення, інтерперсональні та інтраперсональні навички й глобальне громадянство. Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним для нашого суспільства і сприятиме: становленню трансверсальних компетентностей: демократизації, розвитку громадської активності та лідерства; вирішенню проблеми дозвілля молоді, дорослих та літніх осіб; можливості швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг; зростанню мотивації учасників

навчально-виховного процесу; вихованню почуття причетності до суспільних перетворень у державі, поєднанню свободи і відповідальності; можливості самостійного вибору часу, місця і тривалості навчання [6]. Розуміючи значення неформальної освіти в Україні, уряд вніс доповнення до Закону України «Про освіту» (2017) про визнання неформальної та інформальної освіти дорослих обов'язковою інтегральною складовою системи неперервної освіти, яка сприятиме подальшій варіативності освітніх можливостей дорослих для саморозвитку.

Фундаментальним теоретико-методичним підґрунтям актуальної проблематики неформальної освіти слугують наукові розвідки і публікації Л. Айзікової, В. Андрущенка, В. Бахрушина, В. Варави, А. Гончарук, В. Давидової, В. Литвин, Л. Лук'янової, Ю. Мельничук, Р. Науменко, І. Пекар, С. Сисоевої, О. Шапочкіної, Т. Щавурської. Основні дефініції окресленої проблеми розкриваються в нормативних вітчизняних і зарубіжних документах: Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Маніфесті про навчання дорослих у ХХІ столітті (2019), Меморандумі безперервного навчання Європейського Союзу (2000), Меморандумі Європейської асоціації освіти дорослих (2000), Меморандумі Європейського центру знань про молодь (2002), Освітньому глосарії ЮНЕСКО.

І. Пекар зазначає що неформальна освіта пропонує «альтернативні форми навчання та новий зміст, які допомагають людям пристосуватися до постійних трансформацій суспільства. В багатьох європейських країнах неформальна освіта позиціонується у сфері громадянської освіти і спрямована на створення умов для формування демократично орієнтованого громадянина. Як будувати суспільство, де є місце для всіх, чому важливо брати на себе відповідальність за процеси, які відбуваються навколо, і як це робити, як бути громадянином не тільки де-юре, але і де-факто – ці питання стали лейтмотивом програм неформальної освіти в Європі. Всі ці питання є надзвичайно актуальними і для України» [7].

Погоджуємося з В. Бахрушиним, що для України ці питання є особливо актуальними, оскільки ринок послуг неформальної освіти останнім часом бурхливо розвивається [2]. Сьогодні можемо впевнено стверджувати, що неформальна й інформальна освіта дорослих — це вимога науково-технічного прогресу, який потребує постійного опанування новітніми технологіями, заснованими на інноваційних знаннях; це вимога інформаційного суспільства, головною ознакою якого є постійні оновлювальні знання. Людина в усі періоди свого життя здатна набувати нових знань, розширювати світогляд, оволодівати новими і сумісними професіями.

Мета неперервної освіти дорослих у системі формальної, неформальної та інформальної освіти — це цілісний розвиток особистості

упродовж усього життя, підвищення її професійної і соціальної адаптації в суспільстві; розвиток її здібностей і можливостей [4]. Границя між формальною та неформальною освітою не завжди однозначно простежується: в ієрархічних структурах формальної освіти є аспекти неформальної, зокрема, залучення представників роботодавців як педагогів, участь батьків чи членів громади в освітньому процесі або адмініструванні закладу освіти.

Відгукуючись на виклики сьогодення та потреби, держава передбачила можливість безперервного навчання у Постанові Верховної Ради України про прийняття за основу проекту Закону України «Про освіту дорослих» (2023), відповідно до якого здобувач має можливість обирати один з видів освіти впродовж життя – формальну, неформальну чи інформальну. Як зазначено у проекті Закону України «Про освіту дорослих» (2023): «Здобувач освіти дорослих – доросла особа, яка набуває необхідних компетентностей шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти у випадках, визначених цим Законом. Освітній процес у неформальній освіті дорослих організовується у формі освітніх, просвітницьких заходів (семінари, практикуми, тренінги, вебінари, майстер-класи, курси) та освітніх проєктів для дорослих, в інших формах, визначених надавачем освітніх послуг у сфері освіти дорослих» [8].

Сьогодні Закон України «Про освіту» (2017) дозволяє фахівцю обирати будь-який з цих видів, проте найбільш оптимальним буде поєднання традиційних курсів підвищення кваліфікації в закладі післядипломної освіти (формальна освіта), курсів, семінарів та заходів від неурядових установ, що дозволить швидко отримати потрібні знання та навички (неформальна освіта) та самоосвіту (інформальну), яка допоможе підвищити професійний рівень.

Неформальна та інформальна освіта цікава тим, що вона зорієнтована на інтереси та потреби активного слухача; наближує освітні можливості до місця проживання слухачів, використовуючи мережу навчальних і консультаційних пунктів, інформаційних технологій. В Україні в процесі формування політики в галузі освіти довгий час враховувалася лише формальна освіта, а іншим двом категоріям не надавалося практично жодної уваги. Освіта впродовж життя робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання. Особливості організації неформальної освіти, її гнучкість дають змогу розв'язувати найрізноманітніші освітні завдання: проблеми професійної підготовки дорослих, створення демократичного суспільства, виховання громадянина. Подальші перспективи досліджень вбачаємо в розробленні науково-методичного супроводу неформальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. Вища освіта України. 2013. № 4. с. 5–9.
2. Бахрушин В. Терміни та визначення у правовому регулюванні освіти. URL: <https://surl.li/oarjcc>
3. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. Педагогічні науки. 2012. № 54. С. 31–36.
4. Закон України «Про освіту» №2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2025. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu
5. Мельничук Ю.С. Неформальна освіта: від теорії до практики. *International scientific journal «Grail of Science»*. № 23. 2022. С. 380-383.
6. Меморандум Європейської комісії 2000. Рекомендація 1437 (2000) «Про неформальну освіту» URL : <https://surl.li/cexhkb>
7. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві. URL: <https://surl.li/>
8. Про прийняття за основу проекту Закону України «Про освіту дорослих». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 101 С. 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874-IX#Text>